

Peter Stein, Roman Law and English Jurisprudence yesterday and today,
Cambridge 1969, 30 s.

Tradičné chápanie recepcie rímskeho práva sa v posledných rokoch koriguje. Ukázalo sa totiž, že prenikanie rímskeho práva v historickom období, ktoré nasledovalo po obnovení štúdia tohto práva, nemožno obmedziť na územnú oblasť vlastnej recepcie. K o s c h a k e r (Europa und das römische Recht, 4.vyd. 1966) upozorňoval, že nie je správne vyhradzovať nemeckej oblasti monopolné postavenie v recepcii. Okrem toho ukázal W i e a c k e r (Privatrechtsgeschichte der Neuzeit, 2.vyd. 1967), že samotnú recepciu naslobodno chápať ako mechanické prevzatie noriem rímskeho práva, ale skorej ako metódu myslenia rozvinutú rímskymi právnikmi, ktorá umožnila v novoveku vypracovať vedecké myslenie v práve ("zvedečtenie" práva). V tejto forme však prenikalo rímske právo aj v tých územných oblastiach, ktoré sa nezvykli zahrňovať medzi oblasti vlastnej recepcie. Tam prenikalo rímske právo aspoň čiastočne. To platí najmä o mestskom práve v krajinách strednej Európy, z ktorého opäť vplývalo ďalej na právo sedliackeho, resp. poddanského občianstva. Ostatne ani v oblasti vlastnej recepcie nebolo prenikanie rímskeho práva rovnomerné, ale líšilo sa územne a tiež podľa úsekov právneho poriadku. Ďalším výskumom sa takto korigujú a spresňujú poznatky o prenikaní rímskeho práva hlavne v oblastiach, ktoré sa doteraz považovali za nedotknuté jeho vplyvom. -

Do tohto výskumu spadá aj nástupná prednáška S t e i n o v a . V nej síce nezamýšľal riešiť otázku priameho vplyvu rímskeho práva na anglické common law, ale sledovať tento vplyv na anglickú právnu vedu. Na to volil po jednom právnom teoretikovi z 13., 17. a 19.storočia. Prvý z nich Bracton podľa výsledkov bádania ovládal rímske právo a osvojil si ho ako metódu právnického myslenia. Keď vydával svoje dielo o anglickom práve, bol priamo odkázaný na rímske právo, lebo len tam našiel všeobecné pojmy, ktoré potreboval na systematické spracovanie anglického práva. Dokazoval, že hoci anglické právo bolo nepísané, predsa jeho súhrn možno kvalifikovať ako "leges". Tak sa mu podarilo zostaviť common law do celistvého systému zásad s použitím presných technických výrazov. - V 17.storočí vystúpil Sir Matthew Hale s tézou, že nijaké právo nemožno pochopiť bez znalosti Digest. Jeho súčasník Sir Edward Coke bol oddaným prívržencom domáceho obyčajového práva, ktoré považoval za nezmeniteľné a nebral do úvahy nijaké cudzie právo. Proti nemu Hale zdôrazňoval potrebu prispôsobovať právo menlivým sociálnym podmienkam. Osvojil si od humanistov poznatky o historickom vývine

rímskeho práva, ako prebiehal od čias archaického štádia, cez republikánske obdobie, klasické právo, až po Justiniána. Preto aplikoval takúto historickú dynamiku aj na anglické právo a napísal prvé dejiny vývinu anglického práva. Okrem toho vypracoval podľa Justiniánových Inštitúcií akýsi predbežný náčrt základov anglického práva. Tak mu rímske právo umožnilo nielen historicky nazerať na common law, ale ho aj metódicky spracovať. - V 19. storočí pôsobil na londýnskej univerzite John Austin. Dlhší čas študoval aj v Nemecku a preto na jeho myslenie silno vplývala historická škola, ale ešte viac pandektisti.

Vo všetkých troch prípadoch uvedení anglickí právnici svoje poznatky o rímskom práve nečerpali z pôvodných textov, ale zo súdobých výkladov, totiž Bracton od glossátorov, Hale od humanistov a Austin od pandektistov. V terajšej anglickej právnej vede sa vynára otázka, či aj dnes môže štúdium rímskeho práva v Anglicku plniť svoju historickú úlohu. To najmä preto, lebo v posledných sto rokoch sa v anglickom práve prejavuje sklon na prechod od nepísaného práva k písanému. To so vyžiada novú metódu práce s právnymi formami. A práve v tejto súvislosti je aktuálna otázka, či poskytuje rímske právo základ na porovnávanie s anglickým. Ukazuje sa totiž, že aj v Ríme na konci republikánskeho obdobia a začiatkom principátu začal prechod od prevažne nepísaného práva k prevažne písanému. Napokon každé písané právo začína ako nepísaný obyčaj, čo platí už aj o zákone XII tabúl. Pravda, kým prevažovalo nepísané právo, boli právnici pri výklade práva voľnejší. To dokazuje autor porovnaním medzi "furtum", ktoré bolo upravené obyčajovým právom, a medzi "damnum iniuria datum", čo upravovala lex Aquilia. V prvom prípade totiž umožňoval pojem krádeže veľmi širokú subsumpciu skutkových stavov, kým v druhom prípade sa protiprávnosť spôsobenej škody viazala na formálne splnenie presne vymedzovaných predpokladov. Pri prechode od nepísaného práva k písanému si právnici pomohli tým, že z gramatiky prevzali pojem "regula" a z retoriky (pochoptej v zmysle právnického rečníckeho umenia) pojem "definitio". Prvým pojmom sa vymedzovali pravidelnosti mluvnice a to sa prenášalo na právnické myslenie ako názov pre smernice riešenia problémov. Druhým pojmom sa však označoval popis právnej zásady alebo ustanovizne. Obe pojmy nakoniec umožnili právnikom uviesť právo do vedeckejšej formy a pripraviť ho na písanú podobu. Na začiatku principátu sa právnici vo všeobecnosti usilovali nepísané právo uviesť do systému a písané právo urobiť pružnejším. Tak sa potom klasickým právníkom podarilo udržať rovnováhu medzi istotou a stálosťou na jednej strane a medzi prispôbivosťou k novým pomerom na druhej strane. To však je znak zrelého právneho systému. Pritom ale nevypracovali teóriu. No spôsob, ako dospeli k svojim rozhodnutiam, ako z nich potom vyvodzovali pravidlá, ako tieto pravidlá uvádzali do vzá-

jomného vzťahu a pritom niektoré z nich rozširovali a druhé obmedzovali, to všetko je dôležité aj pre problémy terajšieho práva. Vzhľadom na túto okolnosť vyslovuje autor náhľad, že rímske právo je bližšie anglickému common law, než hocktorá moderná kodifikácia založená na rímskom práve. Môže teda aj teraz, v podmienkach Anglicka, plniť svoju tradičnú úlohu, totiž poskytovať podnety právnej vede.

Josef Karpát